

BESKID BEZ GRANIC

Na pograniczu Beskidu Niskiego i Pogórza rozciąga się Ziemia gorlicka – region bogaty w historię, kulturę i przyrodę. Przyciąga miłośników aktywnego wypoczynku, historii, architektury, przyrody i lokalnych smaków. Jej wyjątkowym dziedzictwem jest wielokulturowość, będąca efektem współistnienia Łemków, Pogórczan i Żydów.

Stolicą regionu są Gorlice – Miasto Światła, związane z Ignacym Łukasiewiczem i narodzinami przemysłu naftowego. Do dziś można tu znaleźć pamiątki po czasach „czarnego złota”.

Region zapisał się także w historii I wojny światowej. Bitwa pod Gorlicami z 2 maja 1915 roku była jednym z najważniejszych wydarzeń na froncie wschodnim. Jej pamiątką są liczne cmentarze wojenne rozsiane po beskidzkich wzgórzach.

Warto odwiedzić również Biecz z jego średniowieczną zabudową i festiwalem muzyki dawnej „Kromer Festival Biecz” oraz Bobową – stolicę koronki klockowej, gdzie odbywa się Międzynarodowy Festiwal Koronki Klockowej.

Ziemia gorlicka oferuje wiele możliwości aktywnego wypoczynku: szlaki piesze, rowerowe i konne, Magurski Park Narodowy, Lackową, stadninę koni huculskich w Regietowie oraz zimowe trasy narciarskie. Latem popularnym miejscem rekreacji jest zbiornik Klimkówka.

Region słynie także z uzdrowisk – Wapiennego i Wysowej-Zdroju – oraz leczniczych wód mineralnych. Jego wizytówką jest również Szlak Architektury Drewnianej, obejmujący wyjątkowe cerkwie i kościoły, w tym pięć zabytków wpisanych na Listę UNESCO.

Zapraszamy w podróż dwoma niezwykłymi szlakami – etnograficzno-historycznym oraz krajobrazowym – które pozwalają odkrywać Ziemię gorlicką z dwóch perspektyw i poznawać jej historię, kulturę i krajobrazy.

Szlaki powstały w ramach projektu „Beskid bez Granic” dofinansowanego przez Województwo Małopolskie, w ramach zadania publicznego w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa pn. „Małopolska Gościnna – III edycja”.

TRASA KRAJOBRAZOWA

WARIANT 1

Charakterystyka trasy

Szlak prowadzi z Wapiennego/Gorlic do Regietowa, przez najpiękniejsze, najciekawsze krajobrazowo miejsca zachodniej części Beskidu Niskiego. Trasa łączy malownicze doliny, przełęczę i dawne wsie łemkowskie z miejscami pamięci, których ze względu na wielokulturowość i bogatą historię regionu nie sposób pominąć. Szlak został zaplanowany z myślą o turystyce samochodowej 4x4. Wykorzystanie samochodów terenowych umożliwia komfortowe poznawanie regionu także przez osoby starsze, rodziny z dziećmi oraz osoby o ograniczonej mobilności.

Przebieg trasy: Wapienne/ Gorlice – Męcina Wielka – Sękowa – Ropica Górna – Bodaki – Bartne – Banica – Krzywa – Jasionka – Czarne – Długie – Radocyna – Lipna – Zdynia – Gładyszów – Regietów

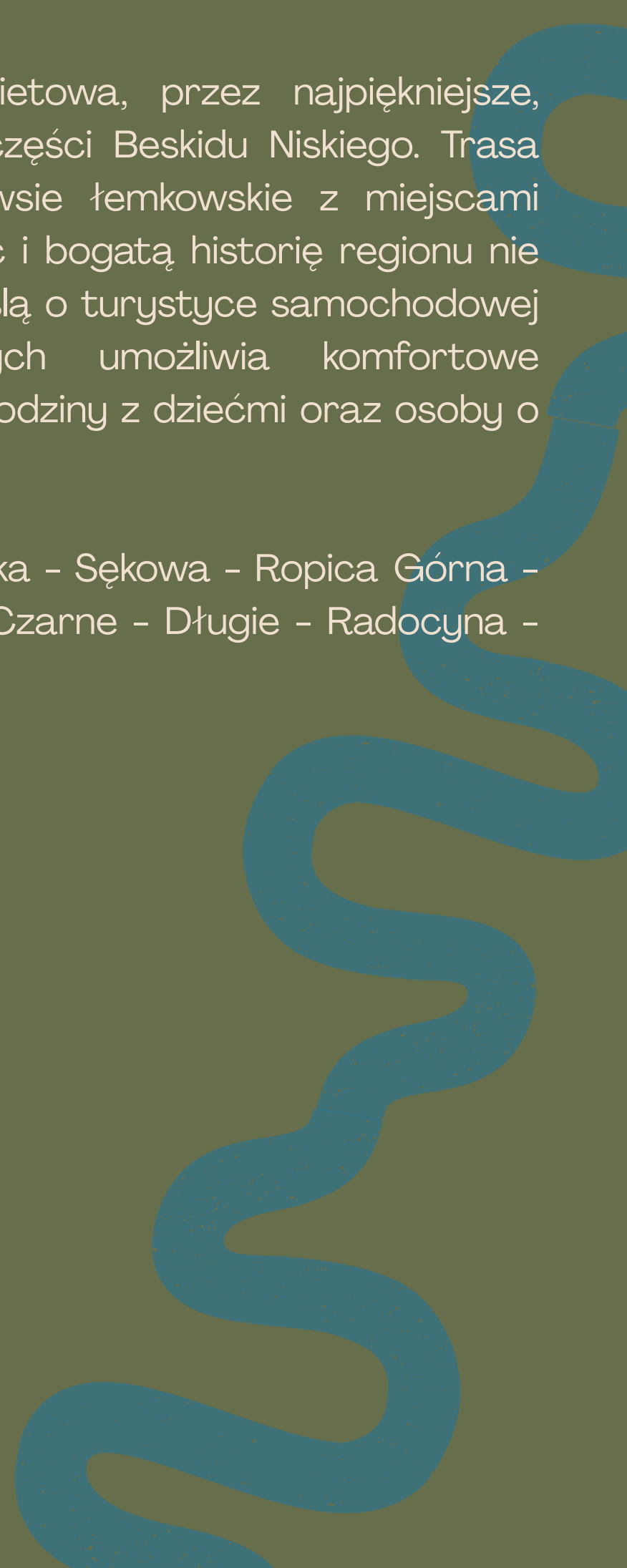
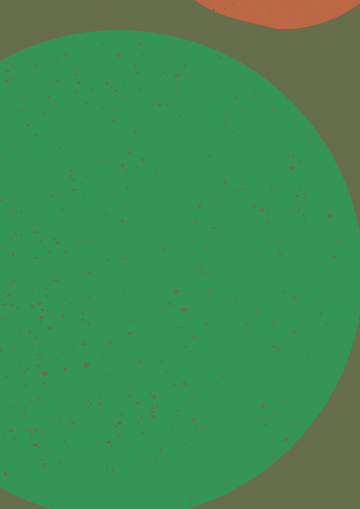
Środek transportu: samochody 4x4

Długość trasy: ok. 65 km

Czas przejazdu: ok. 6 godz.

Poziom trudności: łatwa

Start: Wapienne/Gorlice

1. Męcina Wielka – Sękowa – Ropica Górna

Pierwszy odcinek prowadzi jedną z najbardziej malowniczych dróg Beskidu Niskiego.

Walory krajobrazowe: Trasa wiedzie przez rozległe łąki, niewielkie wsie oraz lasy porastające stoki Magury Małastowskiej. Już od pierwszych kilometrów uczestnicy poznają charakterystyczny krajobraz regionu – szerokie doliny, niewysokie grzbiety i rozproszone zabudowania. W Sękowej znajduje się jeden z najcenniejszych drewnianych zabytków sakralnych w Polsce – kościół św. Filipa i Jakuba wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Okolica była również miejscem ciężkich walk podczas Bitwy Gorlickiej w 1915 roku.

Ropica Górna stanowi bramę prowadzącą w głąb Beskidu Niskiego. Zachowały się tutaj liczne cmentarze wojenne projektu Dušana Jurkoviča oraz ślady dawnych fortyfikacji.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- droga asfaltowa dobrej jakości,
- liczne zatoki umożliwiające bezpieczny postój,
- możliwość zwiedzania bez konieczności pokonywania długich odcinków pieszo,
- miejsca odpowiednie dla seniorów i osób o ograniczonej mobilności.

Dalszy przebieg trasy: Droga stopniowo wspina się w kierunku Bodaków. Pojawiają się pierwsze szerokie panoramy na pasma Magury Małastowskiej oraz liczne odcinki leśne, idealnie oddające charakter Beskidu Niskiego.

2. Bodaki

Bodaki to dawna wieś łemkowska położona u podnóża Magurskiego Parku Narodowego. Otoczona jest rozległymi lasami i łagodnymi grzbiętami Beskidu Niskiego, które tworzą wyjątkowo harmonijny krajobraz. W okolicy zachowały się elementy dawnego układu wsi oraz cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej.

Walory krajobrazowe: Z wyżej położonych fragmentów drogi można podziwiać szeroką panoramę doliny Bodaków oraz pasma Magury Małastowskiej.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość zatrzymania samochodu przy drodze,
- teren łagodny,
- dobra widoczność,
- zalecane zachowanie ostrożności podczas przejazdu w okresie jesiennym ze względu na możliwość pojawienia się zwierzyny.

Dalszy przebieg trasy: Z Bodaków kierujemy się w stronę Bartnego. Trasa prowadzi przez lasy i liczne polany widokowe.

3. Bartne

Bartne jest jedną z najlepiej zachowanych dawnych wsi łemkowskich w Beskidzie Niskim. Miejscowość słynie z kamieniarki łemkowskiej oraz zabytkowej cerkwi świętych Kosmy i Damiana. W pobliżu znajdują się stare cmentarze, liczne kamienne krzyże oraz pozostałości dawnych warsztatów kamieniarskich.

Walory krajobrazowe: Wieś położona jest w szerokiej dolinie otoczonej lasami Magurskiego Parku Narodowego. Rozciągające się wokół wzgórze tworzą spokojny, charakterystyczny dla Beskidu Niskiego krajobraz.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny parking,
- możliwość krótkiego spaceru po utwardzonych drogach,
- miejsce odpowiednie dla osób starszych,
- zalecane zachowanie ostrożności przy zwiedzaniu zabytkowych cmentarzy.

Dalszy przebieg trasy: Opuszczając Bartne, droga szutrowa prowadzi nas na Wołowiec, dalej przez przysiółek „Banica”, Krzywą i Jasionkę do Czarnego. Krajobraz staje się bardziej dziki, a ruch samochodowy wyraźnie maleje.

4. Banica

Jedna z najbardziej charakterystycznych dawnych wsi łemkowskich Beskidu Niskiego. Miejscowość zachowała wyjątkowo czytelny układ przestrzenny, mimo że po wysiedleniach niemal całkowicie zanikła. Dziś otwarte przestrzenie, stare drzewa owocowe i pozostałości dawnych gospodarstw tworzą niezwykle ciekawy krajobraz kulturowy.

Walory krajobrazowe: Z okolicznych polan można podziwiać rozległe panoramy na pasma graniczne oraz kompleksy leśne Magurskiego Parku Narodowego. Otwarta przestrzeń sprawia, że miejsce jest szczególnie atrakcyjne podczas wschodu i zachodu słońca.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość bezpiecznego postoju,
- teren dostępny dla osób o ograniczonej mobilności,
- zachowanie ostrożności podczas przejazdu po opadach.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi dalej przez łagodne wzniesienia do Krzywej, oferując spokojny przejazd z licznymi miejscami do obserwacji krajobrazu.

5. Krzywa

Krzywa stanowi jeden z najważniejszych punktów na Szlaku Architektury Drewnianej. Zabytkowa cerkiew św. Kosmy i Damiana, otoczona starodrzewem, jest świadectwem kunsztu dawnych budowniczych oraz bogatego dziedzictwa kulturowego Łemków.

Walory krajobrazowe: Wieś położona jest w szerokiej dolinie otoczonej lasami. Z okolicznych dróg rozciągają się widoki na falujące grzbiety Beskidu Niskiego, które tworzą charakterystyczną panoramę regionu.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny parking,
- utwardzone dojście do cerkwi,
- możliwość zwiedzania przez seniorów i osoby z ograniczoną mobilnością.

Dalszy przebieg trasy: Kolejnym etapem jest przejazd do Jasionki, prowadzący przez spokojne odcinki dróg lokalnych.

6. Jasionka

Jasionka jest niewielką miejscowością, której największym atutem pozostaje otaczająca przyroda. To miejsce doskonale oddaje charakter Beskidu Niskiego – niewielkie osady harmonijnie wpisane w górski krajobraz.

Walory krajobrazowe: Szerokie panoramy obejmują dolinę Jasionki oraz otaczające ją lasy bukowe. W okresie jesiennym miejsce zachwyca intensywnymi barwami liści.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- łatwy dojazd,
- bezpieczne miejsca postojowe,
- niewielkie natężenie ruchu.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi do Czarnego, stopniowo zagłębiając się w rozległe kompleksy leśne.

7. Czarne

Czarne jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych punktów w środkowej części Beskidu Niskiego. Dawna wieś łemkowska, otoczona terenami Magurskiego Parku Narodowego, stanowi doskonałe miejsce do obserwacji przyrody oraz poznawania historii regionu. Co roku, od maja do października, najślawniejszy baca w Polsce, wypasa tu owce. Walory krajobrazowe: Dominują rozległe lasy bukowo-jodłowe oraz szeroka dolina Wisłoki. Przy dobrej pogodzie widoczne są pasma graniczne i liczne otwarte polany.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość postoju,
- łatwy dostęp dla wszystkich uczestników,
- należy zachować ostrożność ze względu na zwierzynę leśną.

Dalszy przebieg trasy: Z Czarne droga prowadzi do Długiego.

8. Długie

Długie zachowało wyjątkowy krajobraz dawnej doliny osadniczej. Miejsce stanowi cenny przykład procesu naturalnej sukcesji przyrody na terenach opuszczonych po wysiedleniach.

Walory krajobrazowe: Rozległe łąki przechodzą w zwarte kompleksy leśne. Panorama obejmuje łagodne grzbiety Beskidu Niskiego i liczne polany.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- bezpieczny postój,
- niewielkie różnice wysokości,
- odpowiednie dla rodzin oraz seniorów.

Dalszy przebieg trasy: Kolejny odcinek prowadzi do Radocyny.

9. Radocyna

Radocyna stanowi jedno z najbardziej symbolicznych miejsc Beskidu Niskiego. Dawna wieś, niemal całkowicie opuszczona po II wojnie światowej, jest dziś ważnym punktem na mapie turystyki historycznej.

Walory krajobrazowe: Otwarte przestrzenie, rozległe łąki i otaczające lasy tworzą jeden z najbardziej rozpoznawalnych krajobrazów regionu.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- miejsce odpoczynku,
- wiatra turystyczna,
- możliwość zwiedzania przez osoby z ograniczoną mobilnością.

Dalszy przebieg trasy: Trasa prowadzi do Lipnej.

10. Lipna

Lipna stanowi naturalne przejście pomiędzy rozległymi kompleksami leśnymi a otwartymi polanami Beskidu Niskiego.

Walory krajobrazowe: Z okolicznych wzniesień rozciągają się szerokie panoramy obejmujące pasma graniczne i doliny regionu.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny postój,
- łatwy dojazd,
- dobra widoczność.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi przez Zdynię i Gładyszów do Regietowa.

11. Zdynia

Zdynia jest jedną z najbardziej charakterystycznych miejscowości zachodniej części Beskidu Niskiego, położoną w szerokiej dolinie otoczonej łagodnymi pasmami górskimi. Wieś zachowała wyjątkowy krajobraz kulturowy dawnej Łemkowszczyzny – z tradycyjną zabudową, cerkwią oraz śladami historii społeczności, która przez wieki kształtowała ten region.

Walory krajobrazowe: Dolina Zdyni otwiera widoki na otaczające pasma Beskidu Niskiego, w tym okolice Koziego Żebra i pasma granicznego. Charakterystyczne są rozległe łąki, doliny potoków oraz harmonijne połączenie terenów rolniczych, leśnych i górskich.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodne miejsce na krótki postój,
- łatwy dojazd drogą lokalną,
- dobra widoczność doliny i otaczających wzgórz,
- możliwość krótkiego spaceru przy obiektach historycznych.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi przez Gładyszów w kierunku Regietowa, ukazując kolejne otwarte przestrzenie i panoramy Beskidu Niskiego.

12. Gładyszów

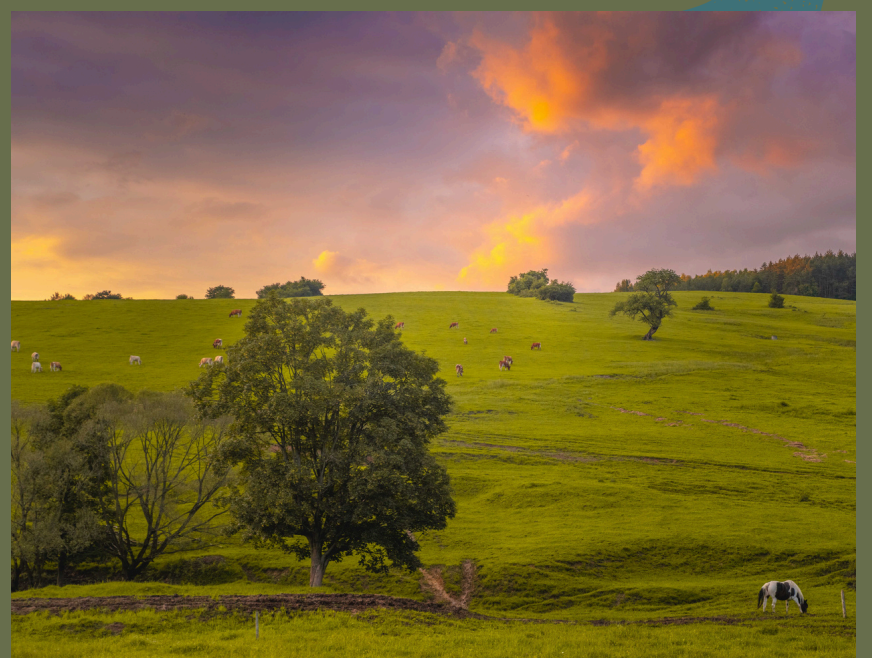
Gładyszów jest jedną z ważniejszych miejscowości regionu, położoną w szerokiej dolinie Beskidu Niskiego. Miejscowość związana jest z tradycją pasterską, hodowlą koni huculskich oraz dziedzictwem kulturowym dawnej Łemkowszczyzny. Stanowi naturalny punkt przejścia pomiędzy dolinami Zdyni i Regietowa oraz wprowadza w krajobraz rozległych górskich hal i pastwisk.

Walory krajobrazowe: Z okolic Gładyszowa rozciągają się widoki na łagodne grzbiety Beskidu Niskiego, doliny potoków oraz otwarte przestrzenie łąk i pastwisk. Krajobraz łączy elementy przyrodnicze i kulturowe – góry, lasy, tradycyjne użytkowanie terenu oraz charakterystyczne dla regionu zabudowania.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodne miejsce na postój,
- łatwy dojazd,
- szerokie przestrzenie i dobra widoczność,
- możliwość krótkiego zatrzymania przy punktach związanych z dziedzictwem regionu.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi dalej przez otwarte doliny i tereny pasterskie do Regietowa, jednej z najbardziej rozpoznawalnych krajobrazowo miejscowości Beskidu Niskiego.

13. Regietów

Regietów jest jedną z wizytówek Beskidu Niskiego. Rozległe łąki i otwarte przestrzenie sprawiają, że jest to jeden z najczęściej fotografowanych fragmentów regionu. Znajduje się tu Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów”, która jest jednym z najważniejszych ośrodków hodowli koni huculskich w Polsce. Oprócz działalności hodowlanej prowadzi edukację przyrodniczą i regionalną, promując dziedzictwo pasterskie Karpat.

Walory krajobrazowe: Panorama obejmuje Kozie Żebro, Jaworzynę Konieczniańską oraz pasmo graniczne. Rozległe pastwiska z końmi, otoczone górami, stanowią jedną z najbardziej charakterystycznych panoram Beskidu Niskiego.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- miejsca postojowe,
- odpowiedni dla wszystkich uczestników,
- parking,
- zaplecze gastronomiczne,
- toalety,
- dostępność dla osób z niepełnosprawnościami,
- zwiedzanie zgodnie z zasadami obowiązującymi w stadninie.

Dalszy przebieg trasy: Krótki przejazd prowadzi do Regietowa Wyżnego.

14. Regietów Wyżny

Regietów Wyżny to jedno z najlepszych miejsc widokowych na całej trasie. Zachowane polany umożliwiają podziwianie niemal pełnej panoramy tej części Beskidu Niskiego.

Walory krajobrazowe: Widoczne są doliny Regietowa, pasma graniczne oraz rozległe pastwiska, na których często można obserwować konie huculskie.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- łatwy dojazd,
- bezpieczny teren.

Dalszy przebieg trasy: Tutaj nasza wycieczka dobiega końca. Stadnina oferuje możliwość spróbowania lokalnych specjałów lub odpoczynku przy ognisku.

TRASA KRAJOBRAZOWA

WARIANT 2

Charakterystyka trasy

Szlak prowadzi z Wysowej-Zdroju przez najbardziej malownicze doliny, przełęczę i dawne wsie łemkowskie zachodniej części Beskidu Niskiego. Trasa została zaplanowana z myślą o turystyce samochodowej 4x4 i łączy walory przyrodnicze, kulturowe oraz historyczne regionu. Przebiega przez uzdrowską Wysową-Zdrój, rozległe kompleksy leśne Magurskiego Parku Narodowego, dawne wsie łemkowskie, zabytkowe cerkwie oraz jedno z najpiękniejszych panoram Beskidu Niskiego.

W przeciwieństwie do pierwszego wariantu większy nacisk położono na poznanie doliny Ropy oraz miejscowości związanych z historią Łemków i tradycyjnym pasterstwem. Trasa prowadzi spokojnymi drogami asfaltowymi i odcinkami o niewielkim natężeniu ruchu, dzięki czemu umożliwia komfortowe poznawanie regionu również osobom starszym, rodzinom z dziećmi oraz osobom o ograniczonej mobilności. W wielu miejscach zaplanowano krótkie postoje pozwalające na obserwację krajobrazu, wykonanie fotografii oraz poznanie najważniejszych elementów dziedzictwa kulturowego Beskidu Niskiego.

Przebieg trasy: Wysowa-Zdrój - Przełęcz Hutniańska - Ropki - Hańczowa - Skwirtne - Regietów - Smerekowiec - Banica - Krzywa - Jasionka - Czarne - Długie - Radocyna - Lipna - Zdynia - Kwiaton

Środek transportu: samochody 4x4

Długość trasy: ok. 70 km

Czas przejazdu: ok. 6 godz.

Poziom trudności: łatwa

Start: Wysowa-Zdrój

1. Wysowa-Zdrój – objazd pętlą wysowską

Wysowa-Zdrój jest jednym z najbardziej znanych uzdrowisk Beskidu Niskiego. Miejscowość położona jest w rozległej dolinie Ropy, otoczonej łagodnymi szczytami Beskidu Niskiego. Od XIX wieku rozwija funkcje uzdrowiskowe dzięki występującym tutaj wodom mineralnym. Jednocześnie zachowała kameralny charakter oraz harmonijny układ przestrzenny typowy dla górskich miejscowości uzdrowiskowych. Objazd pętlą wysowską pozwala zapoznać się zarówno z uzdrowiskową częścią miejscowości, jak i otaczającymi ją terenami leśnymi, łąkami oraz punktami widokowymi. To doskonałe wprowadzenie do krajobrazu Beskidu Niskiego.

Walory krajobrazowe: Trasa prowadzi przez szeroką dolinę Ropy otoczoną zalesionymi stokami Beskidu Niskiego. Z licznych otwartych przestrzeni można obserwować charakterystyczne łagodne grzbiety górskie, mozaikę łąk, lasów i niewielkich pól uprawnych. Szczególnie atrakcyjnie prezentuje się Park Zdrojowy z licznymi alejami, starodrzewem oraz pijalnią wód mineralnych.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny parking,
- utwardzone drogi,
- możliwość zwiedzania przez osoby o ograniczonej mobilności,
- zaplecze gastronomiczne i sanitarne,
- liczne miejsca odpoczynku.

Dalszy przebieg trasy: Po opuszczeniu centrum Wysowej-Zdroju droga prowadzi w kierunku Przełęczy Hutniańskiej, stopniowo wspinając się wśród rozległych lasów i otwierając pierwsze panoramy Beskidu Niskiego.

2. Przełęcz Hutniańska

Przełęcz Hutniańska stanowi jedno z najbardziej malowniczych miejsc w południowej części Beskidu Niskiego. Od wieków była naturalnym połączeniem pomiędzy dolinami oraz szlakiem prowadzącym ku pograniczu polsko-słowackiemu.

Obecnie jest doskonałym punktem widokowym oraz miejscem pozwalającym zrozumieć budowę krajobrazu tej części Karpat.

Walory krajobrazowe: Z przełęczy rozciągają się rozległe widoki na pasma Beskidu Niskiego, dolinę Wysowej oraz otaczające kompleksy leśne. Przy dobrej pogodzie można obserwować długie grzbiety graniczne oraz mozaikę lasów bukowych i świerkowych.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość krótkiego postoju,
- dobra widoczność,
- bezpieczne miejsce do wykonania zdjęć,
- zalecana ostrożność podczas zimowych przejazdów.

Dalszy przebieg trasy: Droga łagodnie opada do doliny Ropki, prowadząc przez rozległe lasy i otwierające się polany widokowe.

3. Ropki

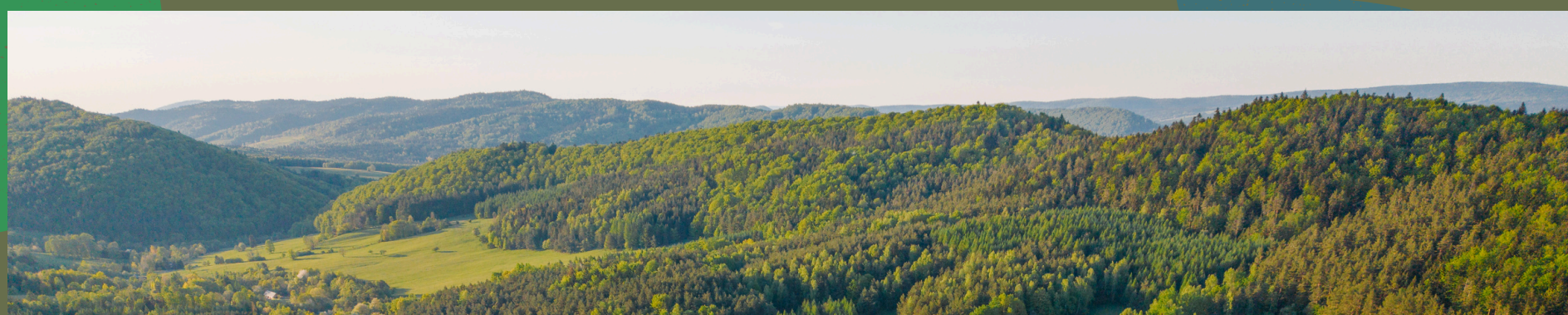
Ropki są jedną z najbardziej malowniczo położonych dawnych wsi łemkowskich Beskidu Niskiego. Miejscowość rozciąga się w wąskiej dolinie otoczonej zalesionymi grzbietami, które przez stulecia wyznaczały rytm życia jej mieszkańców. Po wysiedleniach z końca lat czterdziestych XX wieku liczba zabudowań znacznie się zmniejszyła, dzięki czemu krajobraz odzyskał swój naturalny charakter. Dziś Ropki są miejscem cenionym przez miłośników ciszy, przyrody oraz historii Łemkowszczyzny.

Walory krajobrazowe: Otaczające miejscowość lasy bukowo-jodłowe przeplatają się z rozległymi łąkami i polanami. Dolina Ropki zachowała kameralny charakter, a z wyżej położonych odcinków drogi rozciągają się widoki na okoliczne pasma Beskidu Niskiego oraz pogranicze polsko-słowackie.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość krótkiego postoju,
- droga o niewielkim natężeniu ruchu,
- dobra widoczność na otwartych odcinkach,
- możliwość obserwacji zwierzyny – zalecana ostrożność podczas przejazdu.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi dalej w kierunku Hańczowej, stopniowo zagłębiając się w rozległe kompleksy leśne Magurskiego Parku Narodowego.

4. Hańczowa

Hańczowa jest jedną z najstarszych miejscowości doliny Ropy i ważnym ośrodkiem dawnej Łemkowszczyzny. Wiosna jest przede wszystkim zabytkowej drewnianej cerkwi Opieki Bogurodzicy. Położenie miejscowości pomiędzy łagodnymi grzbietami Beskidu Niskiego sprawia, że od wieków była ważnym punktem na szlakach prowadzących przez Karpaty.

Walory krajobrazowe: Droga prowadząca wzdłuż potoku Ropka należy do najbardziej malowniczych odcinków całej trasy. Szeroka dolina, otaczające ją lasy oraz rozległe łąki tworzą harmonijny krajobraz typowy dla Beskidu Niskiego. W centrum miejscowości dominującym elementem panoramy pozostaje zabytkowa cerkiew otoczona starodrzewem.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny parking,
- możliwość krótkiego spaceru,
- utwardzone dojście do cerkwi,
- miejsce odpowiednie dla rodzin, seniorów oraz osób o ograniczonej mobilności.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi do Skwirtnego, biegnąc spokojną doliną Ropy i otwierając kolejne panoramy Beskidu Niskiego.

5. Skwirtne

Skwirtne jest niewielką miejscowością położoną w dolinie Ropy, pomiędzy Hańczową a Kwiatoniem. Dawniej należało do ważnych osad łemkowskich, a dziś zachwyca spokojem oraz harmonijnym połączeniem krajobrazu kulturowego z naturalnym otoczeniem. Zachowany układ doliny oraz rozproszone zabudowania dobrze ilustrują tradycyjny sposób zagospodarowania przestrzeni w Beskidzie Niskim.

Walory krajobrazowe: Dolina Ropy w tym miejscu rozszerza się, tworząc rozległe łąki otoczone łagodnymi zboczami porośniętymi lasami bukowymi. Otwarty krajobraz pozwala podziwiać charakterystyczną mozaikę pól, pastwisk i niewielkich zagajników, będącą jedną z cech wyróżniających Beskid Niski.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość krótkiego postoju,
- łatwy dojazd,
- niewielkie natężenie ruchu,
- dobra widoczność na otwartych odcinkach drogi.

Dalszy przebieg trasy: Dalej droga prowadzi do jednej z najbardziej znanych beskidzkich miejscowości - Regietowa.

6. Regietów

Regietów należy do najbardziej rozpoznawalnych miejsc Beskidu Niskiego. Rozległe łąki, otwarte przestrzenie oraz Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów” sprawiają, że miejscowość od lat stanowi jedną z wizytówek regionu. Hodowla koni huculskich kontynuuje wielowiekowe tradycje pasterskie Karpat, a sama stadnina prowadzi również działalność edukacyjną i popularyzuje dziedzictwo kulturowe Łemków oraz Górali karpaccich.

Walory krajobrazowe: Panorama obejmuje Kozie Żebro, Jaworzynę Konieczniańską oraz pasmo graniczne. Rozległe pastwiska z końmi, otoczone łagodnymi grzbietami gór, należą do najbardziej charakterystycznych krajobrazów Beskidu Niskiego.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- miejsca postojowe,
- parking,
- zaplecze gastronomiczne,
- toalety,
- dostępność dla osób z niepełnosprawnościami,
- zwiedzanie zgodnie z regulaminem stadniny.

7. Regietów Wyżny

Regietów Wyżny to jedno z najlepszych miejsc widokowych na całej trasie. Zachowane polany umożliwiają podziwianie niemal pełnej panoramy tej części Beskidu Niskiego.

Walory krajobrazowe: Widoczne są doliny Regietowa, pasma graniczne oraz rozległe pastwiska, na których często można obserwować konie huculskie.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- łatwy dojazd,
- bezpieczny teren.

Dalszy przebieg trasy: Dalej trasa prowadzi malowniczą drogą przez las, do pobliskiego Smerekowca.

8. Smerekowiec – objazd drogą polną nad Smerekowcem

Smerekowiec jest dawną wsią łemkowską położoną pomiędzy zalesionymi wzgórzami Beskidu Niskiego. Miejscowość zachowała spokojny charakter oraz czytelny układ doliny. Objazd drogą polną prowadzącą ponad zabudowaniami umożliwia obserwację krajobrazu z perspektywy niedostępnej dla większości odwiedzających.

Walory krajobrazowe: Polna droga prowadzi przez otwarte grzbiety i łąki, z których rozciągają się rozległe panoramy obejmujące dolinę Smerekowca, pasmo Koziego Żebra oraz okoliczne kompleksy leśne. Szczególnie efektownie prezentują się stąd mozaikowe układy pól i pastwisk charakterystyczne dla Beskidu Niskiego.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- przejazd zalecany dla samochodów 4x4,
- możliwość bezpiecznego postoju na wyznaczonych miejscach,
- dobra widoczność panoram,
- zachowanie ostrożności podczas opadów oraz na odcinkach gruntowych.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi w kierunku Gładyszowa i przysiółka Wirchne, stopniowo opuszczając tereny leśne i otwierając panoramy doliny.

9. Gładyszów / Wirchne

Gładyszów wraz z przysiółkiem Wirchne należy do najciekawszych krajobrazowo miejsc Beskidu Niskiego. Miejscowość od wieków związana była z pasterstwem oraz rolnictwem, a jej położenie pomiędzy dolinami Zdyni i Regietowa sprawiało, że stanowiła ważny punkt komunikacyjny regionu. Zachowany krajobraz kulturowy doskonale obrazuje tradycyjny sposób gospodarowania w górach.

Walory krajobrazowe: Z okolic Wirchnego rozciągają się szerokie panoramy obejmujące dolinę Gładyszowa, Jaworzynę Konieczniańską oraz otaczające pasma Beskidu Niskiego. Rozległe łąki, stare sady oraz niewielkie grupy drzew tworzą wyjątkowo malowniczą kompozycję krajobrazową.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodne miejsca postojowe,
- łatwy dojazd,
- możliwość wykonywania fotografii krajobrazowych,
- dobra widoczność na całym odcinku.

Dalszy przebieg trasy: Opuszczając Gładyszów i Wirchne, droga prowadzi do Banicy, gdzie ponownie spotykamy ślady dawnego osadnictwa łemkowskiego oraz niezwykle cenny krajobraz kulturowy.

10. Banica

Banica należy do najbardziej charakterystycznych dawnych wsi łemkowskich Beskidu Niskiego. Położona w szerokiej dolinie, zachowała czytelny układ przestrzenny pomimo wysiedleń przeprowadzonych po II wojnie światowej. Obecnie miejsce to stanowi wyjątkowy przykład krajobrazu kulturowego, w którym ślady dawnego osadnictwa harmonijnie współistnieją z odradzającą się przyrodą.

Walory krajobrazowe: Rozległe polany przechodzą tutaj w zwarte kompleksy leśne Magurskiego Parku Narodowego. Z wyżej położonych fragmentów drogi rozciągają się panoramy na pasma graniczne oraz doliny zachodniej części Beskidu Niskiego. Wiosną i latem krajobraz wzbogacają kwitnące łąki, a jesienią dominują intensywne barwy bukowych lasów.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość bezpiecznego postoju,
- teren odpowiedni dla osób o ograniczonej mobilności,
- dobra widoczność,
- zalecana ostrożność podczas przejazdu po intensywnych opadach.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi łagodnymi wzniesieniami do Krzywej, oferując kolejne rozległe panoramy Beskidu Niskiego.

11. Krzywa

Krzywa jest jedną z najcenniejszych miejscowości Szlaku Architektury Drewnianej. Zabytkowa cerkiew św. Kosmy i Damiana stanowi doskonały przykład tradycyjnego budownictwa sakralnego łemków i przypomina o wielokulturowej historii Beskidu Niskiego.

Walory krajobrazowe: Wieś położona jest w spokojnej dolinie otoczonej lasami. Z okolicznych dróg rozciągają się widoki na falujące grzbiety Beskidu Niskiego, których łagodny przebieg stanowi jedną z najbardziej charakterystycznych cech regionu.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny parking,
- utwardzone dojście do cerkwi,
- możliwość zwiedzania przez seniorów i osoby o ograniczonej mobilności,
- spokojny ruch lokalny.

Dalszy przebieg trasy: Trasa prowadzi lokalną drogą do Jasionki, przebiegając przez niewielkie doliny i odcinki leśne.

12. Jasionka

Jasionka jest niewielką miejscowością, której największym walorem pozostaje otaczająca przyroda. Położona pomiędzy lasami i łąkami doskonale oddaje charakter Beskidu Niskiego – regionu, w którym niewielkie osady od wieków funkcjonowały w ścisłym związku z krajobrazem.

Walory krajobrazowe: Rozległe panoramy obejmują dolinę Jasionki oraz otaczające ją lasy bukowe i jodłowe. W okresie jesiennym miejsce zachwyca bogactwem barw, natomiast wiosną i latem rozkwitającymi łąkami.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- łatwy dojazd,
- możliwość krótkiego postoju,
- niewielkie natężenie ruchu,
- dobra widoczność.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi do wsi długie przez Czarne, stopniowo zagłębiając się w rozległe kompleksy leśne.

13. Czarne

Czarne jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych dawnych wsi Beskidu Niskiego. Położone na skraju Magurskiego Parku Narodowego stanowi doskonały przykład miejsca, gdzie historia i przyroda tworzą nierozdzielalną całość. Dawna zabudowa niemal całkowicie zniknęła po wysiedleniach, pozostawiając rozległe polany, stare drzewa owocowe oraz ślady dawnego układu osadniczego.

Od maja do października okoliczne łąki stają się miejscem tradycyjnego wypasu owiec, kontynuującego wielowiekowe tradycje pasterskie Karpat.

Walory krajobrazowe: Rozległa dolina otoczona jest lasami bukowo-jodłowymi Magurskiego Parku Narodowego. Z otwartych polan można podziwiać panoramy pasm granicznych oraz rozległe kompleksy leśne należące do najlepiej zachowanych w polskich Karpatach.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- możliwość bezpiecznego postoju,
- łatwy dostęp dla wszystkich uczestników,
- możliwość obserwacji wypasu owiec,
- zalecane zachowanie ostrożności ze względu na zwierzynę leśną.

Dalszy przebieg trasy: Kolejny odcinek prowadzi do Regietowa, gdzie krajobraz stopniowo otwiera się na rozległe pastwiska i panoramy Beskidu Niskiego.

14. Długie

Długie jest dawną wsią łemkowską, która po wysiedleniach stała się symbolem naturalnej sukcesji przyrody. Zachowane polany oraz ślady dawnego osadnictwa tworzą wyjątkowy krajobraz historyczny i przyrodniczy.

Walory krajobrazowe: Łąki stopniowo przechodzą w zwarte lasy Magurskiego Parku Narodowego. Panorama obejmuje łagodne grzbiety Beskidu Niskiego oraz liczne śródleśne polany, będące ostoją wielu gatunków zwierząt.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- bezpieczne miejsce postoju,
- niewielkie różnice wysokości,
- odpowiednie dla rodzin oraz seniorów,
- możliwość obserwacji ptaków i zwierzyny.

Dalszy przebieg trasy: Kolejny odcinek prowadzi do Radocyny – jednej z najbardziej symbolicznych miejscowości Beskidu Niskiego.

15. Radocyna

Radocyna jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych miejsc dawnej łemkowszczyzny. Opuszczona po II wojnie światowej wieś stała się symbolem skomplikowanej historii pogranicza oraz zachodzących zmian krajobrazowych. Obecnie jest ważnym punktem turystyki historycznej i przyrodniczej.

Walory krajobrazowe: Rozległe łąki otoczone lasami tworzą jedną z najbardziej charakterystycznych panoram Beskidu Niskiego. Zachowane pozostałości dawnej zabudowy oraz stary cmentarz harmonijnie wpisują się w naturalny krajobraz doliny.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- miejsce odpoczynku,
- wiata turystyczna,
- możliwość postoju dla wszystkich uczestników,

teren dostępny dla osób o ograniczonej mobilności.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi przez otwarte doliny do Lipnej.

16. Lipna

Położona pomiędzy rozległymi kompleksami leśnymi a otwartymi polanami doskonale podsumowuje krajobrazowe bogactwo zachodniej części Beskidu Niskiego. To miejsce, w którym ponownie dominują cisza, przestrzeń oraz charakterystyczne łagodne formy górskie.

Walory krajobrazowe: Z okolicznych wzniesień rozciągają się szerokie panoramy obejmujące doliny, pasma graniczne oraz rozległe lasy Magurskiego Parku Narodowego. Otwarta przestrzeń sprawia, że jest to doskonałe miejsce do wykonania ostatnich fotografii podczas wyprawy.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny postój,
- łatwy dojazd,
- dobra widoczność,
- miejsce odpowiednie dla wszystkich uczestników.

Dalszy przebieg trasy: Trasa biegnie dalej widokowymi drogami Beskidu Niskiego w stronę Zdyni i dalej – do Kwiatonia.

17. Zdynia

Zdynia jest jedną z najbardziej charakterystycznych miejscowości Beskidu Niskiego, silnie związanych z dziedzictwem kulturowym Łemków. Wieś znana jest przede wszystkim z zachowanej drewnianej architektury sakralnej oraz tradycji łemkowskich. Szczególne znaczenie ma cerkiew św. Dymitra, będąca cennym świadectwem wielokulturowej historii regionu. Zdynia jest również miejscem organizacji corocznej Łemkowskiej Watry, jednego z najważniejszych wydarzeń kulturalnych społeczności łemkowskiej.

Walory krajobrazowe: Wieś położona jest w malowniczej dolinie Zdynianki, otoczonej łagodnymi, zalesionymi grzbietami Beskidu Niskiego. Rozległe łąki, pastwiska i spokojny charakter doliny tworzą typowy dla regionu krajobraz dawnych wsi łemkowskich. Otoczenie sprzyja obserwacji harmonijnego połączenia przyrody z tradycyjną zabudową i pozostałościami historycznego krajobrazu kulturowego.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- parking w miejscowości,
- dojście do obiektów prowadzące utwardzonymi drogami lub chodnikami,
- możliwość dogodnego zatrzymania się w pobliżu głównych atrakcji,
- infrastruktura turystyczna i podstawowe zaplecze w miejscowości.

Dalszy przebieg trasy: Droga prowadzi do Kwiatonia, jednej z najcenniejszych miejscowości Szlaku Architektury Drewnianej.

18. Kwiaton

Kwiaton jest jednym z najważniejszych punktów na Szlaku Architektury Drewnianej w Małopolsce. Znajduje się tutaj greckokatolicka cerkiew św. Paraskewy, wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Świątynia uznawana jest za jedno z najwybitniejszych osiągnięć architektury drewnianej w polskich Karpatach i stanowi symbol dziedzictwa kulturowego Łemków.

Walory krajobrazowe: Wieś położona jest w szerokiej dolinie Ropy. Otaczające ją łąki oraz łagodne stoki tworzą doskonałą ekspozycję zabytkowej cerkwi, której smukła sylwetka dominuje nad krajobrazem. W pogodny dzień panoramę uzupełniają zalesione grzbiety Beskidu Niskiego.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- parking,
- utwardzone dojście do cerkwi,
- możliwość zwiedzania przez osoby o ograniczonej mobilności,
- toalety i infrastruktura turystyczna w pobliżu.

Dalszy przebieg trasy: Powrót do Wysowej-Zdroju prowadzi spokojnymi drogami Beskidu Niskiego, umożliwiając ostatnie spojrzenie na krajobraz regionu i podsumowanie wyprawy.

BESKID BEZ GRANIC

TRASA HISTORYCZNO-ETNOGRAFICZNA WARIANT 1

Szlak prowadzi z Wapiennego do Regietowa, przez malownicze doliny i przełęcz zachodniej części Beskidu Niskiego oraz miejsca związane z historią Łemków i wydarzeniami I wojny światowej. Trasa łączy uzdrowiskowe Wapienne, dawne łemkowskie wsie Bartne, Krzywą, Czarne, Długie i Lipną z licznymi cerkwiami, cmentarzami wojennymi oraz śladami nieistniejących osad. Szlak został zaplanowany z myślą o turystyce samochodowej 4x4, co umożliwia dotarcie także do miejsc położonych przy drogach szutrowych i leśnych. Dzięki temu trasa może być atrakcyjną formą poznawania dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego regionu również dla osób starszych, rodzin z dziećmi oraz osób o ograniczonej mobilności.

Przebieg trasy: Uzdrowisko Wapienne – Sękowa – Bartne – Krzywa – Czarne – Długie – Lipna – Regietów

Środek transportu: samochody 4x4

Długość trasy: ok. 50 km

Czas przejazdu: ok. 5 godz.

Poziom trudności: łatwa

Start: Wapienne

1. Wapienne

Piękno i bogactwo ziemi gorlickiej opisywali u progu XIX wieku Stanisław Staszic i Wincenty Pol. Odbywali oni piesze wędrówki oraz odkrywali naturalny skarb tych ziem – bogactwo źródeł mineralnych o wartościach leczniczych. Tutejsze wody znane były już w XVII wieku, jednak prawdziwy rozwój lecznictwa uzdrowiskowego nastąpił w XIX wieku, kiedy to Wapienne i Wysowa-Zdrój znane były nawet poza Galicją.

Wapienne to jedno z najmniejszych polskich uzdrowisk. Miejscowość położona na skraju Magurskiego Parku Narodowego, znana była od wieków z siarkowodorowych wód mineralnych i złóż borowiny. Już od XVII w. znane były ich właściwości lecznicze, a jak podają ustne relacje, w latach 1810-1812 w Wapiennem kurowali się żołnierze napoleońscy po klęsce moskiewskiej. W 1986 r. Wapienne uzyskało oficjalny status uzdrowiska. Dziś miejscowość jest ośrodkiem leczniczo-wypoczynkowym, z zakładem uzdrowiskowym, zakładem przyrodolecznictwa, domkami kempingowymi, basenem, boiskiem, restauracją, kawiarnią, promenadą napoleońską, ogrodami, tężnią i ścieżkami spacerowymi – jedna z nich prowadzi na wieżę widokową na Ferdlu. Lecznictwo opiera się na źródłach wód siarczkowo-siarkowodorowych oraz borowinie.

Leczy się tu objawy reumatyczno-urazowe, schorzenia układu oddechowego i krążenia, a także choroby skóry i problemy z przemianą materii.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- droga asfaltowa dobrej jakości,
- liczne parkingi umożliwiające bezpieczny postój,
- możliwość zwiedzania bez konieczności pokonywania długich odcinków pieszo,
- miejsca odpowiednie dla seniorów i osób o ograniczonej mobilności.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd drogą asfaltową w kierunku Sękowej przez Męcinę Wielką, Męcinę Małą. W Sękowej odbijamy w stromą drogę boczną, na początku asfaltową, później szutrową i polną.

2. Cmentarz z I wojny światowej nr 80 w Sękowej

Cmentarz położony jest na stoku wzgórza wznoszącego się na wschód od miejscowości. Został zaprojektowany przez niemieckiego architekta Hansa Mayra. Spoczywa na nim łącznie 1 206 żołnierzy: 468 armii austro-węgierskiej, 378 armii niemieckiej oraz 360 armii rosyjskiej, poległych głównie podczas walk w marcu i maju 1915 roku.

W przedniej części cmentarza znajdują się cztery kamienne pylony. Na osi założenia usytuowano betonowy krzyż osadzony na masywnym cokole, a za nim kamienną pergolę. Pierwotny projekt przewidywał również wzniesienie monumentalnej kaplicy w górnej części cmentarza, jednak plan ten nie został zrealizowany.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- stroma droga,
- teren trudno dostępny dla pieszych, rowerzystów i samochodów osobowych bez napędu 4x4.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd w kierunku Bartnego przez Ropicę Górną (możliwość zwiedzenia Cmentarza z I wojny światowej nr 77) i Bodaki.

3. Bartne

Bartne to dawna łemkowska wieś położona wzdłuż potoku Bartnianka, która była centrum ludowego kamieniarstwa na Łemkowszczyźnie. Osada założona została przez kamieniarzy z Jasionki, którzy na stokach Magurycza pozyskiwali piaskowiec. Jedna z teorii mówi, iż nazwa miejscowości pochodzi od bartnictwa, inna, że od boru – lasu. W XIX wieku Bartne stało się sławne za sprawą warsztatów kamieniarskich. Tworzono tu krzyże przydrożne, nagrobki oraz inne kamienne przedmioty życia codziennego. Trafiały one do odległych miejscowości. W Bartnem istniały spółki kamieniarskie – Felenczaków, Graconiów, Cirkotów. Przed wojną w Bartnem było 176 numerów domów. Jednak zamieszkującą je ludność rusińską wysiedlono w 1947 r. w ramach akcji Wisła.

W Bartnem powstaje Muzeum Kamieniarstwa Ludowego – miejsce, które ma zachować pamięć o wielowiekowych tradycjach kamieniarskich regionu i przybliżyć je kolejnym pokoleniom.

W sąsiedztwie Bartnego, na Magurze Wątkowskiej znajduje się ciekawy rezerwat przyrody nieożywionej – Kornuty, położony na terenie Magurskiego Parku Narodowego. Jest to najstarszy rezerwat w Beskidzie Niskim, założony w 1953 roku. Ochroną objęto tu liczne skalne ostańce, które przyjmują fantazyjne formy ambon, baszt, maczug. Zbudowane są one z gruboławicowego piaskowca magurskiego. W stokach Magury Wątkowskiej znajdują się także jaskinie szczelinowe, niewielkie, ale wyjątkiem od tej reguły jest Jaskinia Mroczna. Długość jej korytarzy to niemal 200 m, a głębokość to 15 metrów. Zimują w niej nietoperze. Nie jest dostępna dla ruchu turystycznego.

Aby dotrzeć do Rezerwatu Kornuty, należy kierować się z centrum Bartnego żółtym i zielonym szlakiem w kierunku Magury Wątkowskiej (2,7 km; 1:30 h, 350 m przewyższenia).

We wsi stoją dwie cerkwie pod tym samym wezwaniem.

Cerkiew parafialna greckokatolicka św. św. Kosmy i Damiana została przebudowana w 1842 r. Po II wojnie światowej nie była użytkowana i uległa częściowemu zniszczeniu. Obecnie jest filią Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach. Jest to typowa cerkiew zachodniołemkowska, zbudowana w konstrukcji zrębowej. Obok cerkwi znajduje się miejsce po młynie, a z drugiej strony wykuty, nie używany kamień młyński, wykonany we wsi. Wyposażenie cerkwi stanowi m. in. późnobarokowy ikonostas z XVIII w., ołtarz boczny z ikoną Ukrzyżowania z 1797 r. oraz unikalne XVIII-wieczne ikony: Matka Boska z Dzieciątkiem i Chrystus Pantokrator.

Cerkiew parafialną prawosławną św. św. Kosmy i Damiana zbudowano w latach 1928–29 wzorując się na starszej cerkwi z pobliskiej Krzywej. Jest to budowla o konstrukcji zrębowej, oszalowana, pokryta blachą. W świątyni znajduje się zabytkowy 200-letni ikonostas z rozebranej cerkwi z terenu Lubelszczyzny przewieziony do Poczajowa, następnie w 1929 r. do Bartnego. Charakterystyczne dla cerkwi są wykuwane kamienie fundamentów i skosów. Na każdym jej boku w fundamencie znajduje się wykuty krzyż.

Na końcu wsi znajduje się niezwykle klimatyczne schronisko – Bacówka PTTK.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- droga asfaltowa dobrej jakości,
- liczne zatoki umożliwiające bezpieczny postój (pod cerkwiami, Bacówką),
- możliwość zwiedzania bez konieczności pokonywania długich odcinków pieszo,
- miejsca odpowiednie dla seniorów i osób o ograniczonej mobilności (nie dotyczy rezerwatu Kornuty).

Dalszy przebieg trasy:

Przejazd w kierunku wsi Krzywa drogą leśną dopuszczoną przez Lasy Państwowe do użytku.

Śladem nieistniejących wsi Łemkowszczyzny

Łemkowie to wschodniosłowiańska grupa etniczna, zasiedlająca głównie obszar Beskidu Niskiego oraz zachodnich krańców Bieszczadów i wschodnich Beskidu Sądeckiego. Ukształtowała się ona w długim procesie historycznym, podczas którego stworzyła niezwykle oryginalną kulturę materialną (rzemiosło, architektura) i duchową (język, literatura).

Spokojna egzystencja Łemków, również tych mieszkających na ziemi gorlickiej, została brutalnie przerwana przez wydarzenia II wojny światowej. Masowe wysiedlenia przeprowadzone w 1940 r., w latach 1944-46 i w 1947 roku w ramach „akcji Wisła” sprawiły, że tętniące życiem łemkowskie wsie opustoszały. W 1956 r. powstała krótkotrwała możliwość powrotu w ojczyste strony, o czym dowiedzieli się tylko nieliczni. Niektóre wsie na zawsze więc zniknęły z mapy – zachowały się po nich jedynie drogi, ślady po świątyniach i zarośnięte cmentarze, przydrożne kapliczki i krzyże, pozostałości po zagrodach.

Wyludnione wsie ziemi gorlickiej to przede wszystkim Długie, Radocyna, Lipna, Czarne, Nieznajowa, Banica (obecnie przysiółek Krzywej), Regietów Wyżny, Bieliczna czy Czertyżne. We wsiach Nieznajowa, Radocyna, Lipna, Czarne czy Długie można natknąć się na symboliczne drzwi, które przypominają o istniejących tu niegdyś domach tętniących życiem.

Po dziś dzień, malownicze wzgórza Beskidu Niskiego zamieszkują – choć już nie tak licznie – Łemkowie. Historia ziemi gorlickiej nierozdzielnie związana jest z historią tej grupy etnicznej, co nie pozostaje bez wpływu na lokalną kulturę. Co roku do Zdyni przyjeżdżają Łemkowie z Polski i całego świata na Watrę – święto kultury łemkowskiej.

4. Krzywa

Krzywa jest jedną z najpiękniejszych wsi Beskidu Niskiego. Do 1948 roku nosiła nazwę „Krywa”. Znakiem rozpoznawczym Krzywej są przydrożne kamienne krzyże i figury, na które można natknąć się na łąkach czy w otoczeniu lasów. Krzywa stanowi jeden z najważniejszych punktów na Szlaku Architektury Drewnianej. Zabytkowa cerkiew greckokatolicka św. Kosmy i Damiana (obecnie kościół filialny rzymskokatolicki NMP Niepokalanie Poczętej), otoczona starodrzewem, jest świadectwem kunsztu dawnych budowniczych oraz bogatego dziedzictwa kulturowego Łemków. Cerkiew zaczęto wznosić w 1924 r. na miejscu wcześniej spalonych świątyni. Budowla wzorowana jest na cerkwiach staroruskich. Nad centralną częścią nawy znajduje się kopuła, a nad zachodnią i prezbiterium wieżyczki z pozornymi latarniami. Na ścianach obitych deskami nie ma polichromii. Wewnątrz świątyni zobaczyć można dwa ołtarze boczne z końca XIX w., a w prezbiterium znajduje się ołtarz główny z baldachimem i współczesnym tabernakulum. Obok cerkwi widnieje drewniana dzwonnica. Ponadto w Krzywej można podziwiać takie zabytki, jak: drewniana dzwonnica, cmentarz kościelny z kamiennymi nagrobkami między innymi figurami Matki Bożej z Dzieciątkiem z końca XIX wieku, będącymi przeważnie dziełami kamieniarzy z Bartnego i Bodaków; cmentarz wojenny nr 54 z I wojny światowej, kopiec obok cerkwi; cmentarz wojenny nr 62 z I wojny światowej, w przysiółku Banica; a także pomnik z tablicą pamiątkową poświęcony polskiej załodze bombowca Halifax zestrzelonego w rejonie Krzywej i Banicy w 1944 roku.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy cerkwi):

- dogodny parking,
- utwardzone dojście do cerkwi,
- możliwość zwiedzania przez seniorów i osoby z ograniczoną mobilnością.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd w kierunku wsi Czarne.

5. Czarne

Wieś Czarne to dzisiaj piękny krajobraz z kapliczkami, krzyżami przydrożnymi, symbolicznymi drzwiami, cmentarzem wiejskim oraz cmentarzem wojennym nr 53 z I wojny światowej oraz pomnikiem ofiar Thalerhofu – postawiony w rocznicę internowania w obozie Łemków oskarżonych o rusofilstwo. We wsi była także cerkiew – greckokatolicka z 1789 r., którą ze względu na zły stan przeniesiono do Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu.

W sezonie warto odwiedzić Bacówkę Bacy Klimowskiego w Czarnem. Co roku, od maja do października, baca Józef Klimowski wypasa tu owce. Wypas zakańcza tradycyjny redyk – baca i juhasi pokonują ponad 180 km, sprowadzając owce z Beskidu Niskiego na hale w okolicy Nowego Targu.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy bacówki):

- dostępna w sezonie,
- możliwość postoju,
- łatwy dostęp dla wszystkich uczestników.

Dalszy przebieg trasy: Z Czarnego droga szutrowa prowadzi w kierunku wsi Długie (po drodze pokonujemy bród na Wisłóce).

6. Długie

Dziś po wsi Długie pozostało niewiele – mały cmentarz łemkowski, nieliczne krzyże przydrożne, cmentarz z I wojny światowej nr 44, a po dwóch cerkwiach: unickiej i prawosławnej nie pozostało nic. Dzisiaj Długie to dolina, której sezonowymi mieszkańcami są smolarze wypalający węgiel drzewny oraz pasterze wypasający owce na pobliskich halach. Cmentarz wojenny nr 44, projektu Dušana Jurkovića, założony jest na planie zbliżonym do prostokąta. Główny element cmentarza stanowi wysoki drewniany krzyż z belek. Układ grobów rzędowy i symetryczny. Mogiły obramowane kamieniami. Nagrobki o formie drewnianych krzyży łańskich i prawosławnych z dwuspadowym daszkiem. W 5 grobach zbiorowych i 8 pojedynczych pochowano 37 żołnierzy z armii austro-węgierskiej i 207 z rosyjskiej. ✨

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy cmentarza nr 44):

- bezpieczny postój,
- niewielkie różnice wysokości.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd w kierunku wsi Lipna.

7. Lipna

Dzisiaj po tej łemkowskiej wsi pozostały między innymi przydrożna figura z rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem, krzyże przydrożne, cerkwisko cerkwi greckokatolickaiej pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, cmentarz wiejski oraz cmentarz wojenny nr 45 pochodzący z okresu I wojny światowej.

Cmentarz wojenny nr 45 usytuowany jest na skraju lasu po północnej stronie drogi prowadzącej przez dawną wieś. Wybudowany został według projektu słowackiego architekta Dušana Jurkovića. Pochowanych jest na nim 54 żołnierzy armii austro-węgierskiej i 99 z armii rosyjskiej, poległych w styczniu i lutym 1915 r. Dominantą cmentarza był nieistniejący już kamienny pomnik.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- dogodny postój,
- dobra widoczność.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd w kierunku Regietowa przez Zdynię, Smerekowiec.

8. Regietów

Obecna miejscowość została połączona w 1945 roku z dwóch części, czyli Regetowa Wyżnego i Regetowa Niżnego. Podczas I wojny światowej na terenie Beskidu Niskiego toczyły się krwawe walki Operacji Gorlickiej. Pamiątką po tych wydarzeniach są dwa cmentarze: nr 48 pod szczytem Jaworzynka i słynna Rotunda, czyli cmentarz nr 51. Po II wojnie światowej podczas masowej akcji wysiedlenia Łemków te tereny całkowicie opustoszały. Po Łemkach pozostały jedynie cerkwie (dwie prawosławne cerkwie pod wezwaniem św. Michała Archanioła: zbudowana w latach 30. XX w. – obecnie nieużytkowana oraz zbudowana w latach 2008–2012 świątynia filialna parafii w Gładyszowie) i cmentarze.

Później w Regetowie Niżnym powstał PGR i wieś została ponownie zasiedlona, podczas gdy Regetów Wyżny pozostaje do dziś niemal bezludny.

Miejscowość słynie ze Stadniny Koni Huculskich „Gładyszów”. Jest to największa stadnina tego typu nie tylko w Europie, lecz także na świecie. Te niewielkie, prymitywne koniki górskie są jedną z najstarszych polskich ras, są zdecydowanie niższe od koni angielskich, są również spokojniejsze. Hucuły charakteryzują się dużą inteligencją i wytrzymałością w pracy. Z reguły są to łagodne i pojętne zwierzęta. W Stadninie prowadzone są lekcje nauki jazdy konnej, kuligi, rajdy. Posiada hotel oraz Karczmę Huculanek serwującą tradycyjne potrawy.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy stadniny):

- miejsca postojowe,
- odpowiedni dla wszystkich uczestników,
- parking,
- zaplecze gastronomiczne,
- toalety,
- dostępność dla osób z niepełnosprawnościami,
- zwiedzanie zgodnie z zasadami obowiązującymi w stadninie.

Dalszy przebieg trasy: Krótki przejazd prowadzi do Regetowa Wyżnego.

9. Regietów Wyżny

Do pozostałości po wsi należą dwa cmentarze (wojenny nr 48, pochodzący z okresu pierwszej wojny światowej oraz cmentarz wiejski), cerkwisko po cerkwi greckokatolickiej pw. św. Michała Archanioła oraz przydrożne krzyże prawosławne, wykonane z kamienia. Obok cmentarza wiejskiego usytuowana jest odrestaurowana czasownia – kaplica cmentarna.

W 2007 roku w hołdzie mieszkańcom Regetowa Wyżnego wybudowano i poświęcono symboliczną kapliczkę – dzwonnice. W drodze do Regetowa Wyżnego warto odwiedzić Skansen u Włodzia. Włodzimierz Dziubina prowadzi w Regetowie rodzinne gospodarstwo rolne. Skansen to prywatna wystawa zabytków rolnictwa i wsi. Można tutaj zobaczyć m.in. traktory, motocykle, sprzęt gospodarstwa domowego i rolnego, narty.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy skansenu):

- łatwy dojazd,
- utwardzony niewielki parking,
- bezpieczny teren.

Dalszy przebieg trasy: Trasa dobiega końca. Wycieczka kończy się w Stadninie, która oferuje możliwość spróbowania lokalnych specjałów lub odpoczynku przy ognisku.

BESKID BEZ GRANIC

TRASA HISTORYCZNO-ETNOGRAFICZNA WARIANT 2

Szlak prowadzi z Wysowej-Zdroju do Regietowa, przez malownicze miejscowości wschodniej części Beskidu Niskiego, łącząc uzdrowisko, zabytkowe cerkwie, miejsca związane z historią Łemków oraz pozostałości dawnych, wysiedlonych wsi. Na trasie znajdują się m.in. Uście Gorlickie, Brunary, Banica, Izby, Czertyżne i Ropki, a także liczne miejsca pamięci i ślady wielokulturowego dziedzictwa regionu. Trasa została zaplanowana z myślą o turystyce samochodowej 4x4 – szczególnie na odcinkach szutrowych i przy pokonywaniu brodów. Samochód terenowy umożliwia komfortowe poznawanie mniej dostępnych zakątków Beskidu Niskiego, także przez osoby starsze, rodziny z dziećmi oraz osoby o ograniczonej mobilności.

Przebieg trasy: Uzdrowisko Wysowa-Zdrój – Uście Gorlickie – Brunary – Banica – Izby – Czertyżne – Ropki – Regietów – Regietów Wyżny

Środek transportu: samochody 4x4

Długość trasy: ok. 50 km

Czas przejazdu: ok. 5 godz.

Poziom trudności: łatwa

Start: Wysowa-Zdrój

1. Wysowa-Zdrój

Wysowa to miejscowość uzdrowiskowa z pięknie i malowniczo położonymi domami wczasowymi, sanatoriami i pensjonatami, gdzie można zatrzymać się i odpocząć. Do tego „galicyjskiego Merano” – jak u progu XX wieku nazywano Wysowę – przyjeżdżają kuracjusze, by leczyć górne drogi oddechowe, rozedmę i pylicę płuc, choroby przełyku, żołądka i dwunastnicy, kamice, zaburzenia czynnościowe pęcherzyka żółciowego, zapalenie nerek i dróg moczowych. Uzdrowisko posiada wspaniałe wody mineralne i неповtarzalny górski mikroklimat, reklamowane już w 1904 r. w „Polskim Przewodniku po Zdrojowiskach”.

Leczenie uzdrowiskowe w Wysowej opiera się na dużych walorach jej mikroklimatu oraz działaniu wydobywanych tu wód mineralnych. Większość z nich to lecznicze szczawy alkaliczne. Do najbardziej znanych należą: „Józef”, „Henryk”, „Franciszek”, „Słone” i „Anna”. W Wysowej butelkowana jest znana w całym kraju woda mineralna „Wysowianka”.

Kuracjusze i wczasowicze mogą korzystać z pięknie utrzymanego Parku Zdrojowego, w którym znajduje się amfiteatr, restauracja oraz stylowa Pijalnia Wód Mineralnych. W Wysowej prowadzone są stadniny koni, odbywają się liczne imprezy kulturalne i sportowe, jak np. „Małopolska Wieś Pachnąca Ziołami”.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy postoju przy sanatorium, w parku zdrojowym):

- dogodny parking,
- utwardzone drogi,
- możliwość zwiedzania przez osoby o ograniczonej mobilności,
- zaplecze gastronomiczne i sanitarne,
- liczne miejsca odpoczynku.

Dalszy przebieg trasy: Po opuszczeniu centrum Wysowej-Zdroju asfaltowa droga przez Hańczową prowadzi w kierunku Uścia Gorlickiego.

2. Uście Gorlickie

Miejscowość przez stulecia była ważnym ośrodkiem łemkowskim oraz znaczącym centrum handlowym. Organizowane tu jarmarki przyciągały kupców i mieszkańców z obu stron Karpat. W okresie międzywojennym w Uściu odbył się zjazd byłych więźniów obozu Thalerhof, a przemiany wyznaniowe objęły niemal połowę lokalnej społeczności. Najcenniejszym zabytkiem miejscowości jest XVIII-wieczna drewniana cerkiew pw. św. Paraskewy. Uzupełnieniem bogatego dziedzictwa kulturowego są położony nieopodal cmentarz wojenny nr 57 oraz zabytkowa kaplica z 1876 roku.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy postoju przy cerkwi, centrum miejscowości):

- dogodne parkingi,
- utwardzone drogi,
- możliwość zwiedzania przez osoby o ograniczonej mobilności,
- zaplecze gastronomiczne i sanitarne,
- liczne miejsca odpoczynku.

Dalszy przebieg trasy: Dalsza część trasy prowadzi drogą asfaltową przez miejscowość Czarna do Brunar. Po drodze odwiedzamy Kopiec Piłsudskiego w Śnietnicy.

3. Brunary

Perłą Brunar jest Cerkiew greckokatolicka św. Michała Archanioła wpisana na listę UNESCO. Świątynia datowana jest na 1797 r. Drewniana, orientowana, trójdzielna, o konstrukcji zrębowej cerkiew mimo przekształceń zachowała najważniejsze cechy cerkwi zachodnio-łemkowskiej. W 1831 r. w trakcie przebudowy i rozbudowy obiektu, wzniesione zostało nowe, trójbocznie zamknięte prezbiterium, dawne zaś połączone zostało z nawą. Świątynia pokryta została także nowym dachem. Cerkiew zbudowana jest na kamiennej podmurówce i składa się z prezbiterium, nawy oraz babińca. Polichromię o rokokowo-klasycystycznych motywach architektonicznych oraz roślinnych wykonali Antoni i Józef Bogdańscy w 1898 r.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy postępu przy cerkwi):

- dogodny parking,
- utwardzone dojście do cerkwi,
- możliwość zwiedzania przez seniorów i osoby z ograniczoną mobilnością.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd drogą asfaltową przez Śnietnicę, Stawisze i Czynną do Banicy.

4. Banica

Cerkiew parafialna greckokatolicka św. św. Kosmy i Damiana w Banicy koło Izb (obecnie kościół parafialny rzymskokatolicki) powstała ok. poł. XVIII. Obecna cerkiew – już czwarta świątynia na tym miejscu – została przekształcona w tradycji sakralnej architektury zachodniołemkowskiej. Ściany zrębowe, pokryte gontem. Wnętrze pomalowano w XIX w. jednolitą niebieską barwą. Wyposażenie stanowi rokokowy ikonostas z 1757 lub 1787 r., w prezbiterium ołtarz główny z baldachimem z 1. poł. XIX w., w nawie dwa ołtarze boczne w tradycji barokowej.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy postępu przy cerkwi):

- dogodny parking,
- utwardzone dojście do cerkwi,
- możliwość zwiedzania przez seniorów i osoby z ograniczoną mobilnością.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd drogą asfaltową do Izb.

5. Izby

Izby to znakomita baza wypadowa dla turystów pieszych i miłośników turystyki konnej, a zarazem miejscowość o bogatej historii, malowniczo położona u stóp Lackowej – najwyższego szczytu Beskidu Niskiego. W XVIII wieku jej strategiczne położenie wykorzystali konfederaci barscy, zakładając tutaj obóz warowny, który stał się jedną z baz Kazimierza Pułaskiego (odwiedzamy Pomnik Pamięci Konfederatów Barskich).

W centrum wsi znajduje się murowana cerkiew pw. św. Łukasza Ewangelisty, wzniesiona w 1888 roku. Świątynia stanowi cenną pamiątkę po wysiedlonej społeczności łemkowskiej. Jest również częścią projektu „Kraina Podkowiec” – na strychu i w wieży cerkwi latem swoje schronienie znajdują kolonie nietoperzy. W Izbach działa także stadnina koni oraz restauracja, dzięki czemu miejscowość stanowi atrakcyjny cel zarówno dla miłośników przyrody, jak i historii.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy postępu przy cerkwi, pod stadniną):

- dogodny parking,
- utwardzone dojście do cerkwi i stadniny,
- zaplecze gastronomiczne,
- możliwość zwiedzania przez seniorów i osoby z ograniczoną mobilnością.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd do Czertyżnego na początku drogą asfaltową, a później szutrową z pokonywaniem brodów przez Bieliczną.

6. Czertyżne

Czertyżne to jedna z wielu beskidzkich wsi, które zniknęły z mapy. Choć początki osady sięgają wcześniej, dopiero w XVIII wieku rozwinęła się ona w pełnoprawną wieś z cerkwią, kuźnią i liczącą nieco ponad stu mieszkańców społecznością. W 1938 roku otwarto tu nawet czteroklasową szkołę.

Kres istnienia Czertyżnego przyniosły powojenne wysiedlenia. W ramach akcji „Wisła” mieszkańcy zostali zmuszeni do opuszczenia swoich domów, a opuszczona wieś szybko uległa zniszczeniu i rozgrabieniu. Dziś o dawnym Czertyżnem przypominają jedynie niewielki cmentarz, zdziczałe drzewa owocowe oraz ślady dawnych zabudowań – ciche świadectwa życia, które przez stulecia toczyło się w tej części Beskidu Niskiego.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- droga szutrowa i brody do pokonania,
- utwardzone miejsce postojowe.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd do Ropek drogami gminnymi utwardzonymi, fragment trasy przebiega przez tereny leśne (przejazd wymaga uzyskania zgody Nadleśnictwa Łosie).

7. Ropki

Historia Ropek sięga XVI wieku. Wieś, lokowana w 1581 roku, przez stulecia pozostawała niewielką, lecz dobrze prosperującą osadą, której mieszkańcy utrzymywali się z rolnictwa, rzemiosła i lokalnego przetwórstwa.

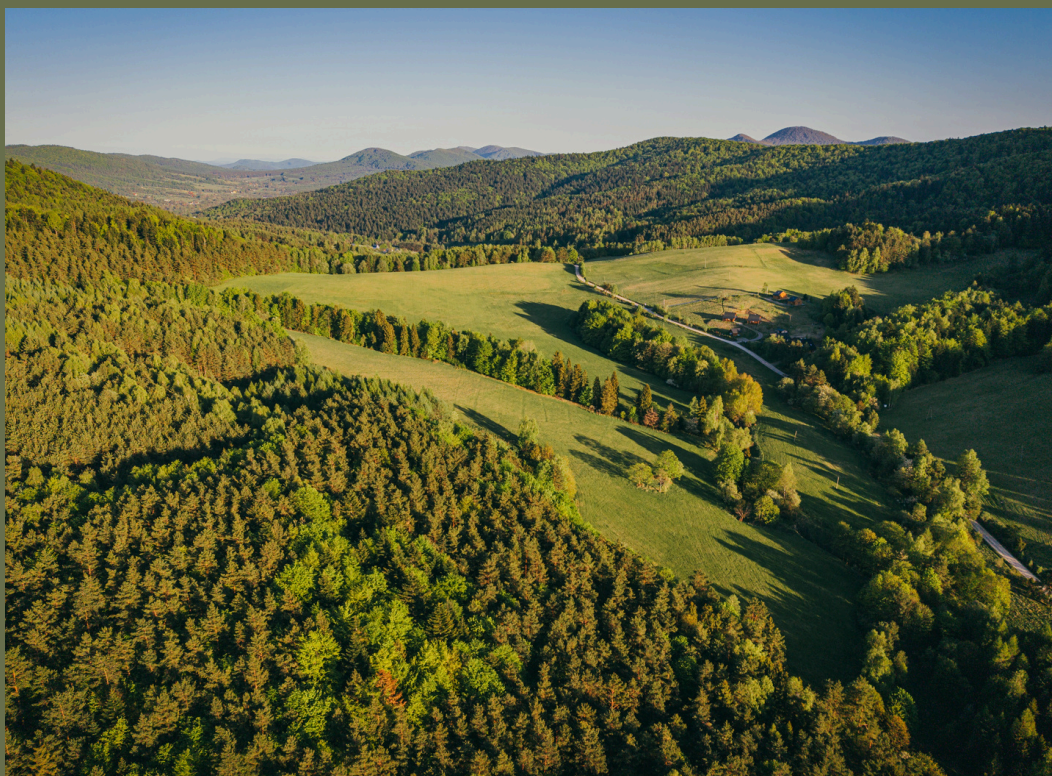
W XIX wieku działały tu tartak, młyn wodny, olejarnia, folusz oraz kuźnie, świadczące o gospodarczym znaczeniu miejscowości. W centrum wsi stała drewniana cerkiew z 1609 roku, słynąca z barokowego ikonostasu autorstwa braci Bogdańskich. Po II wojnie światowej świątynię przeniesiono do skansenu w Sanoku, gdzie została odrestaurowana i można ją oglądać do dziś.

Powojenne wysiedlenia niemal całkowicie wyludniły Ropki, a opuszczona dolina przez długie lata pozostawała cicha i stopniowo odzyskiwana przez przyrodę. W ostatnich kilkunastu latach miejscowość zaczęła jednak odżywać. Dziś Ropki przyciągają miłośników spokoju, agroturystyki oraz autentycznego krajobrazu Beskidu Niskiego. To również doskonały punkt wypadowy dla turystów pieszych i rowerzystów, którzy mogą korzystać z licznych szlaków prowadzących przez okoliczne lasy i grzbiety.

Dostępność i bezpieczeństwo:

- droga szutrowa i brody do pokonania.

Dalszy przebieg trasy: Przejazd do Regietowa.

8. Regietów

Obecna miejscowość została połączona w 1945 roku z dwóch części, czyli Regetowa Wyżnego i Regetowa Niżnego. Podczas I wojny światowej na terenie Beskidu Niskiego toczyły się krwawe walki Operacji Gorlickiej. Pamiątką po tych wydarzeniach są dwa cmentarze: nr 48 pod szczytem Jaworzynka i słynna Rotunda, czyli cmentarz nr 51. Po II wojnie światowej podczas masowej akcji wysiedlenia Łemków te tereny całkowicie opustoszały. Po Łemkach pozostały jedynie cerkwie (dwie prawosławne cerkwie pod wezwaniem św. Michała Archanioła: zbudowana w latach 30. XX w. – obecnie nieużytkowana oraz zbudowana w latach 2008–2012 świątynia filialna parafii w Gładyszowie) i cmentarze.

Później w Regetowie Niżnym powstał PGR i wieś została ponownie zasiedlona, podczas gdy Regetów Wyżny pozostaje do dziś niemal bezludny.

Miejscowość słynie ze Stadniny Koni Huculskich „Gładyszów”. Jest to największa stadnina tego typu nie tylko w Europie, lecz także na świecie. Te niewielkie, prymitywne koniki górskie są jedną z najstarszych polskich ras, są zdecydowanie niższe od koni angielskich, są również spokojniejsze. Hucuły charakteryzują się dużą inteligencją i wytrwałością w pracy. Z reguły są to łagodne i pojętne zwierzęta. W Stadninie prowadzone są lekcje nauki jazdy konnej, kuligi, rajdy. Posiada hotel oraz Karczmę Huculanek serwującą tradycyjne potrawy.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy stadniny):

- miejsca postojowe,
- odpowiedni dla wszystkich uczestników,
- parking,
- zaplecze gastronomiczne,
- toalety,
- dostępność dla osób z niepełnosprawnościami,
- zwiedzanie zgodnie z zasadami obowiązującymi w stadninie.

Dalszy przebieg trasy: Krótki przejazd prowadzi do Regietowa Wyżnego.

9. Regietów Wyżny

Do pozostałości po wsi należą dwa cmentarze (wojenny nr 48, pochodzący z okresu pierwszej wojny światowej oraz cmentarz wiejski), cerkwisko po cerkwi greckokatolickaiej pw. św. Michała Archanioła oraz przydrożne krzyże prawosławne, wykonane z kamienia. Obok cmentarza wiejskiego usytuowana jest odrestaurowana czasownia – kaplica cmentarna.

W 2007 roku w hołdzie mieszkańcom Regietowa Wyżnego wybudowano i poświęcono symboliczną kapliczkę – dzwonnice. W drodze do Regietowa Wyżnego warto odwiedzić Skansen u Włodzia. Włodzimierz Dziubina prowadzi w Regietowie rodzinne gospodarstwo rolne. Skansen to prywatna wystawa zabytków rolnictwa i wsi. Można tutaj zobaczyć m.in. traktory, motocykle, sprzęt gospodarstwa domowego i rolnego, narty.

Dostępność i bezpieczeństwo (dotyczy skansenu):

- łatwy dojazd,
- utwardzony niewielki parking,
- bezpieczny teren.

Dalszy przebieg trasy: Trasa dobiega końca. Wycieczka kończy się w Stadninie, która oferuje możliwość spróbowania lokalnych specjałów lub odpoczynku przy ognisku.